

WaterWoningen

Vijf jaar geleden ging de "eerste Europese WaterWoning" te water. Wat is er sindsdien gebeurd en waar gaat het eigenlijk over? Een serie over het verleden, heden en de toekomst van de WaterWoning.

De geschiedenis

TEKST EN FOTO'S: FRANK BOS

Juni 1999 hield de firma Ooms volgens eigen zeggen de eerste Europese WaterWoning ten doop. Er zijn meerdere modellen maar deze eersteling is van het Lighthouse type. In het Nederlands te vertalen als de Vuurtoren. Een symbolische keuze van Ooms want vuurtorens wijzen de weg. Volgens de verstrekte informatie is de WaterWoning een in licentie-gebouwd revolutionair concept voor projectmatig drijvend bouwen. En dat zou de toekomst zijn op het Hollandse water. Het eerste lustrum zit erop voor de WaterWoning. Deze aflevering gaat over het tijdperk van voor de doop. Later wordt ingegaan op de bouwwijze van Ooms, de politieke gevolgen en het onderscheid roerend versus onroerend. Met andere woorden: is de WaterWoning een woonboot of wat anders. De te water gelaten Lighthouse is vooralsnog een demonstratiemodel en wordt niet bewoond.

Amerika

In de Verenigde Staten en Canada wonen ruim 200 jaar mensen op woonschepen.

Net als in ons land varieerde het aantal in de loop van de tijd sterk. Soms ging het om duizenden schepen soms maar om enkele honderden. Rond 1930 organiseerde een deel van de bewoners zich in de Wobblies (de Wiebelaars). Deze vereniging overleefde de Tweede Wereldoorlog niet. Na de wereldbrand passen woonboten niet meer in het wereldbeeld van de vooruitgang. Seattle neemt in 1952 bijvoorbeeld een verordening aan waarbij alle woonboten om hygiënische redenen onbewoonbaar worden verklaard. De bewoners organiseerden zich daar uiteindelijk in de Floating Homes Association (Bond van Drijvende Huizen). Uiteindelijk werden 444 van de oorspronkelijke 2.000 woonboten in 1963 geaccepteerd. De rest van Amerika volgde binnen tien jaar. Sanerend wat kon en acceptierend wat gaat voldoen aan allerlei regels.

Wittenberg

Veranderde productie- en vervoersmethoden zorgen er in de westerse wereld voor dat havens anders worden gebruikt of

zelfs worden verlaten. Rond 1980 starten discussies over "waterfronten". De Canadese Dan Wittenburg maakt een studiereis langs heel wat verlaten Amerikaanse havens en ontwikkelt plannen voor hergebruik. Eén van zijn oplossingen is het op grote schaal neer leggen van woonboten. Dat blijkt om twee redenen erg moeilijk: het alternatieve imago van de woonbootbewoners en de bureaucratie. Geldlenen en het verzekeren van woonboten was moeilijk door dat alternatieve imago. Allerlei waterbeheerders werken elkaar tegen. Om nieuwe plekken voor woonboten te maken moeten de bureaucraten-neuzen naar één kant. Wittenburg verzint een list om projectmatig op grote schaal woonschepen neer te leggen.

IMFS

In 1981 richt Wittenburg de International Marine Floatation Systems Inc (IMFS) op. Volgens de IMFS-website is de hele wereld hun werkterrein. Deze Canadese onderneming bouwt onzinkbare platforms met daarop gewone huizen

De "Eerste Europese WaterWoning" op zijn promotietour door Nederland. (Foto Martin Wijbenga)

net zoals ze op de wal staan. De huizen voldoen aan de plaatselijke bouwverordeningen. Onzinkbare platforms bestaan al honderden jaren en er zijn meer bouwers die ze leveren. Dat de opbouw voldoet aan de bouwverordening is evenmin uniek. In Amerika moet elke nieuwbouw woonboot aan die regels voldoen. Het grote geheim van de IMFS is de reclame-campagne: ze noemen hun woonboten geen woonboot maar Waterwoning. Ze kunnen een compleet drijvende wijk leveren met drijvende steigers, waterwoningen, café's en dergelijke. Waterwoningen lijken tot nu toe vooral aan particulieren verkocht te worden die hun oude woonboot inruilen voor iets nieuws.

Meervoudig watergebruik

Ooms Bouwmaatschappij bv is de officiële vertegenwoordiger van de IMFS in Nederland. Ooms is een bouwmaatschappij met verschillende divisies in bijvoorbeeld de grond-, weg- en waterbouw en projectontwikkeling. De WaterWoning is in 1999 hun eerst stap in het water bewonen. Dat is geen toeval.

In Nederland is het woekeren met ruimte. Daarnaast blijkt het noodzakelijk om af en toe grote hoeveelheden water tijdelijk te bergen totdat het afgevoerd kan worden. Er wordt al lang gesproken over overloopgebieden of het onder water zetten van polders. Als daar grote hoeveelheden woonboten zouden komen te liggen kan die "verloren" ruimte zinvol worden benut. Volgens Ooms zijn WaterWoningen daar uitermate geschikt voor.

Hertzbergers waterwoning in de nieuwbouwwijk De Veersche Poort te Middelburg. Een voorbeeld van een "amfibische woonwijk" volgens Ooms. Bij zo'n wijk vormen landbebouwing, oevervormgeving en waterbebouwing een landschappelijke, architectonische en stedenbouwkundige eenheid. De waterpartij is voor dit project uitgegraven. De waterwoning kan niet over water zijn ligplaats bereiken. Van de geplande vier waterwoningen gaan er drie niet geplaatst worden. Een deel van de woningen op de achtergrond staat op palen en is omgeven door water. Ze zijn bereikbaar per bruggetje. (foto Frank Bos, mei 2004)

De Alexander, een voorbeeld van seriebouw arken uit 1922. (foto Frank Bos 2001)

Nederland - Amerika

Er zijn grote verschillen in wetgeving tussen ons land en Amerika. Woonboten vallen hier juist niet onder de Bouwverordening. Verzekeren en financieren is in ons land geen groot probleem meer. Er is enige rechtsbescherming en sinds 1918 wordt bij wet geregeld dat woonschepen een volwaardige woonvorm zijn. Seriebouw en afwijkende architectuur zijn in Nederland al lang bekend. Er zijn ook overeenkomsten. De bewoners van onze 9.500 woonboten worden eveneens als alternatief volk ervaren. Ongeveer de helft van de woonboten is gebouwd op de romp van een voormalig bedrijfsvaartuig. Als het om uitbreiding van het aantal ligplaatsen gaat wil het niet erg lukken. Ook bij ons kijken de bureaucraten meestal alle kanten op behalve de goede. Vergeleken met Amerika heeft Nederland wel veel meer gespecialiseerde

werven voor woonschepen, maar er wordt in beide landen experimenteel gebouwd.

Hoogenband

Een Hollands voorbeeld. Rond 1920 ontwerpt de Haagse architect Van den Hoogenband een nieuw soort woonboot. De architectuur van zowel de romp als de opbouw verschilt met de toen gangbare woonbootontwerpen. In het woonschip kan een bootje gestald worden: je kunt zo droog uitstappen. De romp is onderverdeeld in vijf waterdichte compartimenten. Een motorpompje om bij een ongeval water uit een compartiment te pompen behoort tot de standaard uitrusting. Zijn ontwerp was bedoeld voor seriebouw en gemaakt van gewapend beton. In 1922 voer zijn demonstratiemodel door Nederland. Volgens de familie is Van den Hoogenband failliet gegaan aan de ark en eindigde hij berooid in het armen-

De waterwoning van Hertzberger, mei 2004.
Het demonstratiemodel wordt voorzien van een
grotere derde verdieping. (foto Frank Bos)

►► huis. Zijn prototype heeft de tand des tijds doorstaan en wordt momenteel gerestaureerd. Het is de oudst bekende gewapend betonnen ark in ons land die nog drijft.

Hertzberger

Architect Hertzberger houdt zich al zo'n 40 jaar af en toe bezig met woonboten. Hij ontwerpt afwijkende modellen die hij al vroeg watervilla's noemt. In het decembernummer 1994 van Woonboot magazine staan voorbeelden. Hertzberger vindt de vrijheid die de wetgeving geeft bij het ontwerpen van woonboten heerlijk. "Juist op het water kan je nog je gang gaan en dus iets heel anders maken. Het is die vorm van anarchie die het wonen op het water juist zo aardig maken. Waterwonen is iets typisch Nederlands. Het hoort bij onze cultuur." Desondanks lukte het ook Herzberger pas recent om zijn watervilla,

inmiddels ook waterwoning genoemd, gebouwd te krijgen. Sinds juli 2002 ligt er een demonstratiewoning in Middelburg. Die werd eind mei 2004 daadwerkelijk als woning in gebruik genomen. Een website commentaar: "het ontwerp combineert de vrijheid van een woonboot met het comfort van een vrijstaand huis."

Volgens de definitie van IMFS/Ooms is Hertzbergers waterwoning geen WaterWoning. Daarover de volgende keer meer. ■

Dossier Waterwoning. Op de website van de LWO staan de meeste geciteerde artikelen en aanvullende informatie: www.lwoorg.nl

LWO over waterwoningen: Meerjarenplan 2002-2007

Het Woonschepcomité Groningen (WCG) is ruim vier jaar geleden een procedure gestart tegen de bepaling in een bestemmingsplan dat het wel wordt toegestaan een "drijfhuus" neer te leggen maar geen woonboot. Naar de mening van het WCG is een drijfhuus óf een woning die onterecht op het water wordt gebouwd, wat gezien het gebrek aan ligplaatsen niet hoort, óf een "gewoon" woon-schip. De LWO onderschrijft deze mening en vindt, net als de landelijk wetgever, dat een woonboot een boot is waarop gewoond wordt, ongeacht het uiterlijk van het vaartuig. Modieuze namen als drijfhuisen, drijfwooningen, watervilla's en dergelijke zijn verhullend en ongewenst. Het doel van deze "nieuwe" termen is in de praktijk een onjuist onderscheid aan te brengen. En dat alles omdat de Staatssecretaris zelf geen standpunt inneemt en vindt dat de rechter maar een uitspraak moet doen.

